

یادداشتی درباره «زمانه شیاد» لیلین هلمن

گذشته‌ای هست که نمی‌گذرد

سپیده کوتی

فهرست، که همه آمریکایی‌ها را ضدآمریکایی و نشان‌دار کرد. حالا نام هر

آمریکایی می‌توانستد در فهرست رو نشده باشد و همین وحشت، شهروند آمریکایی را وامی‌داشت تا برای خروج از این فهرست، در حافظه یا مثلا کشوی میزش، فهرست سیاه مخفی دیگری تدارک ببیند تا در موقع لزوم در کنگره آن را رو کند. کار سناتور مک‌کارتی باز تولید فهرست سیاه، به همدستی مردم بود. در چنین فضایی، اصل دوم قانون اساسی آمریکا، آزادی بیان، به‌سادگی به محاق رفت و اصل استننا جایگزین آن شد. به نظر کارل اشمیت قانون، نوشته‌ای است همچون سایر نوشته‌ها و تنها تفاوت آن با دیگر نوشته‌ها، نیروی نظامی و زور پشت آن است. هر قانون اساسی باید اصلی داشته باشد خلاف متن قانون که این اصل وضعیت استثنایی نام دارد. در چنین شرایطی، بین دولت و ملت، اصلی غیرقانونی، مطابق با قانون، قرار می‌گیرد و عالی‌ترین شکل آن حکومت نظامی است. قانون، بدن پشمینه و ترینه دولت را می‌پوشاند و اصل استننا قدرت عریان دولت را نمایان می‌کند. می‌توان گفت در دوره مک‌کارتیسم فهرست سیاه همان اصل استثنای قانون است که بین دولت و ملت حکمفرماست.

در این دوره به‌نظر، همراه با اصل آزادی بیان، مفهوم ملت نیز در آمریکا به محاق می‌رود؛ به این معنا که ملت آمریکا از حالا به بعد ناهایی هستند در فهرست سیاه، در اصل استثنای قانون اساسی و در همین حال، تنها نامی نشان‌دار در فهرست سیاه باقی نمی‌مانند و به تداوم این فهرست و افزودن ناهایی دیگر بر آن کمک می‌کنند. به عبارتی، ملت آمریکا هم‌زمان هم اصل استثنای قانون اساسی و هم نویسندگان این اصل هستند. در مک‌کارتیسم، ملت و اصل استننا در هم ادغام می‌شوند. آدم‌های جاگرفته در دل قانون یا نویسندگان آن نمی‌توانند از اصل آزادی بیان دفاع کنند. این امر حتی درباره کسانی مثل لیلین هلمن و دشیل همت که از شهادت‌دادن سر باز می‌زنند نیز صادق است. در واقع، تنها کاری که از لیلین هلمن و دشیل همت ساخته است همدستی‌نکردن در نوشتن و تداوم اصل استنناست، اما اینکه آنها جزئی از این اصل هستند گریزناپذیر است. آنچه الیا کاران را، پس از شهادت دادن، منقور کرد، نه فقط مفهومی به‌نام خیانت، که کمک به تداوم اصل استنناست.

مردم زیسته در اصل استننا، به‌محض نشان‌دار شدن، راهی برای رهایی از این وضع ندارند. انسان نشان‌دار، حتی در صورت ترک وطن یا ملغی‌شدن این اصل، تا زمانی که زنده است، این نشان را همچون داغی بر پیشانی دارد. میلان کوندرا، نویسنده چک، که در کشوری کمونیستی آن روی سکه ماجرای کمونیسم و جنگ سرد را تجربه کرده و در ۱۹۵۰ از حزب کمونیست اخراج شده، در رمان

شوخی، به نوعی به بیان سرگذشت انسان نشان‌دار می‌پردازد. لودویک، شخصیت اصلی رمان، پس از سال‌ها به وطنش، چکسلواکی، بازمی‌گردد و می‌کوشد به رییس سابق سازمان کمونیستی دانشکده، از طریق همسرش، آسیب برساند.

به «هَمَت» تلفن کردم و برایش پیغام گذاشتم

آرتور مارسیاس . ترجمه لاله کشاورز

و مصادره اموال و محرومیت‌های اجتماعی خود را تاب می‌آورد. او بسیار به کار آگاه رمان‌های خود شبیه است اما هلمن بر مشارکت و حمایت دولت در اجرای مک‌کارتیسم تأکید می‌کند. به خبرنگاران کمین کرده در پشت در، سکوت و سادملوحی شهروندان صحنه را سیاه‌تر از آنچه بود، جلوه می‌دهد. مساله هلمن، همان مساله‌ای که همت از پاسخ به آن طفره می‌رود، یافتن پاسخی برای چنین شرایطی است. هلمن با تعمیم مفهوم «حقیقت ترسناک» که در رمان آمریکایی مسبوق به سابقه است، دشواری برخورد فرد خلاق در جامعه مصرف‌گرا را به روشنی شرح می‌دهد. تمام ماجرا در سکوتی ممتد اتفاق می‌افتد. مردم ترسیده‌اند. اوضاع غیرعادی است. فاجعه‌ای را همت تحمل می‌کند اما در ذکر آن عاجز است.

هلمن، در پی فهم این موقعیت تازه است. دوستی و عشق، مفاهیمی انسانی هستند، چنین مفاهیمی در مناسبات بین دولت‌هایی‌معنی است. حال اگر هم‌پیمانان دیروز به رقابت و مبارزه با یکدیگر برخاسته باشند، از عوارض آن یکی هم انهدام دوستی و مودت بین آدم‌هاست. مک‌کارتیسم در بطن روایت هلمن عبارت از فرآیند نوظهوری است که مشکل خارجی با داخلی شدن حل و فصل می‌شود. «زمانه شیاد» کتابی بود برای همه آمریکاییان علیه همه آمریکاییان. هلمن در ضمن توصیف دشواری‌های زندگی همت،

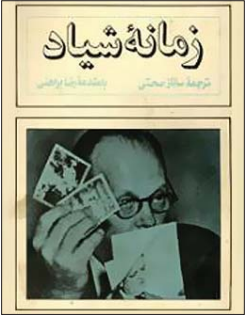
ادبیات جهان

نگاه

لیلین هلمن و «زمانه شیاد»

لیلین هلمن در «زمانه شیاد» علاوه بر آنکه گزارشی موشگافانه از مک‌کارتیسم و رنج‌های شریک زندگی‌اش «دشیل همت» به دست می‌دهد، نمونه‌ای بدیع و نوآورانه در زندگینامه‌نویسی نیز عرضه می‌کند. مفروض لیلین هلمن در زندگینامه‌نویسی، نوشتن هم‌زمان دو زندگینامه است. یکی زندگی کسی که زندگینامه‌اش نوشته می‌شود و دیگری زندگی کسی که زندگینامه می‌نویسد. این دو مستقل از هم عمل نمی‌کنند. تحولات ذهنی و سیاسی یکی با دیگری ملازم است. این شگرد در «زمانه شیاد» آن‌قدر برجسته‌است که معمولاً در کتاب‌های درسی و آموزش فنون نگارش، بخش‌هایی از آن گزینش می‌شود. زمانه شیاد به کلامیک از این دو اختصاص دارد. دشیل همت در دادگاه محکوم می‌شود، اموالش را توقیف می‌کنند و با حبس و تهدید و بایکوت‌کردن، زندگی سختی را برای او رقم می‌زنند. ولی لیلین هلمن خود را از همت هم رادیکال‌تر می‌داند. در چند جای کتاب به این نتیجه می‌رسیم که هلمن گزارش ساد‌های از تأثیر مک‌کارتیسم در زندگی همت یا حتی آمریکایی‌های دهه ۵۰ به دست نمی‌دهد بلکه برعکس این روایتی است که اگر همت نویسنده‌اش بود از زندگی هلمن ارایه می‌کرد. ایده اصلی «زمانه شیاد» نوشتن به جای دیگری است. با کمی دقت در نحوه دیالوگ‌نویسی هلمن در می‌یابیم که این شیوه، در واقع سبک همت در تعمیم و پیشبرد رمان‌های خود او است.

به همین دلیل، زمانه شیاد زندگی هلمن و همت را موازی با هم بازگو می‌کند اما کتاب صرفاً حاصل جمع دو زندگینامه نیست. از منظر هلمن، مک‌کارتیسم او را دو شقه کرده. او توانمان هم راوی است و هم نقش یکی از شخصیت‌های روایتش را برعهده دارد اما همت، در جای جای کتاب چیزی کمتر یا بیشتر از شخصیتی داستانی است. غیایش مهم‌ترین دلیل برای نوشته شدن چنین کتابی است و در عین‌حال حضورش آن‌قدر سنگین است که راوی مراکز بازگفت ماجرا را ملام‌گم می‌کند. جذابیت زمانه شیاد در این است که راوی در عین تأکید بر زندگینامه‌نویسی

و اهمیت حافظه، مدام رشته سخن از دستش درمی‌رود. نمی‌تواند با خیال راحت حرفش را بزند و همین شاید وجه غالب زندگی در دوران مک‌کارتی باشد. لیلین هلمن از «هم به خود لرزیدن و هم به خود خندیدن» حرف می‌زند. از شرایطی که آدم‌ها نه می‌ترسند نه می‌توانند شجاعت جامعه بدهند، فقط گریج و گول صحنه درنده سر گوپی پارانویک را‌نظاره می‌کنند. مورخان، به‌خصوص پس از رسوایی واتر گیت با نظر هلمن به توفیق رسیدند که مک‌کارتی در این ماجرا تنها نبود. بی‌حافظگی و سادملوحی طبقات میانی جامعه آمریکا در اوان جنگ سرد، اندکی بعد در لباس «کمیت‌های نظم و قانون» نیکسون پای همه را به میان کشید. هلمن برش زمان مناسبی را برای روایی ساختن زندگی در زمانه مک‌کارتی انتخاب کرده؛ زمانه‌ای که هیچ شهادی برایش نیست و دوران پر ابداری که به سر نمی‌رسد.

پاراگراف

علیه همه آمریکاییان

لیلین هلمن در «زمانه شیاد» از خفقان دوره مک‌کارتیسم، در چارچوب زندگی مشترک خودش و دشیل همت سخن می‌گوید. فضای دهشت‌باری که این دو نویسنده در آن دم می‌زنند و آنچه بر سرشان می‌آید، سرنوشت محجوم بسیاری دیگر از روشنفکران آن روزگار است. زمانه شیاد کتابی بود برای همه آمریکاییان علیه همه آمریکاییان. هلمن در ضمن توصیف دشواری‌های زندگی همت، خود او را نیز متهم می‌کند. همت در زمره قربانیانی است که از درک ماجرا برنمی‌آیند. حتی از این هم فراتر، آنها به اشتباه تصور می‌کنند که شرایطی در کنایپذیر را درک کرده‌اند.

محاکمه

مقاله‌ای از تیموتی بل درباره مک‌کارتیسم و نقد ادبی

توطئه و خیانت

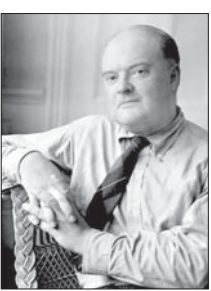
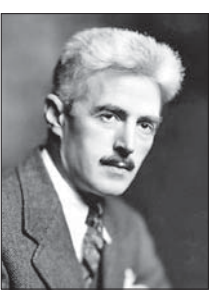
ترجمه امیر جلالی

هیستری مک‌کارتیسم که نام خود را از سناتور ایالت وسکانسین جوزف مک‌کارتی اخذ کرده، به هیچ روی محصول تخیلات یا توهمات فردی خاص نبود و از قضا، محدود به دوره کوتاه مدت تسلط مک‌کارتی هم نمی‌شود. گزارش‌های متعدد، متناقض و گاهی باورناپذیر از دوران مک‌کارتی، پژوهش درباب تأثیرگذاری وحشت و بدبینی‌های سیاسی شاخص در دهه ۵۰ آمریکا را دشوار می‌کند. مک‌کارتی در این فرآیند تنها نبود، اما چنانچه بخواهیم دامنه نقش آفرینی او را در عرصه نقد ادبی پیگیری کنیم، لازم‌است نخست سیر شیوع توطئه را در عرصه‌های سیاست، سینما و ادبیات مدنظر قرار دهیم.

مک‌کارتیسم، در نظام آکادمیک، روشنفکری و ژورنالیستی آمریکا با دو کلید واژه «توطئه» و «خیانت» گره خورده است. مستمسک دولتمردان آمریکایی موج کمونیسم، تلاش دولت اتحاد جماهیر شوروی برای تسخیر آمریکا با انتشار فناوری هسته‌ای و بروز فاجعه‌ای هولناک است. گرچه خلاف بدنامی مک‌کارتی، در حقیقت این نیکسون بود که نخستین بار در ۱۹۴۷ رقیب انتخاباتی خود را با لحنی خطاب قرار داد که بعدها به خصیصه دوران مک‌کارتی شهرت پیدا کرد. کمیت‌هایی که مک‌کارتی در سراسر حوزه‌های فرهنگی و هنری آمریکا تأسیس کرد، به مدت یک دهه تخم اختلاف و بدبینی را پراکنندند، از هالیوود گرفته تا کافه‌های محل تجمع هنرمندان نیویورکی. با این حال، تأثیر مک‌کارتیسم در زمینه نقد ادبی همچنان در سکوت و بی‌اعتنایی کارشناسان و مورخان ادبیات مدفون است. خلاف اروپایی بعد از جنگ، که دو پارادایم پدیدارشناسی (و اگزیستانسیالیسم) و فرمالیسم روسی بر آن غلبه دارند، در آمریکا ضمن انزوایطلبی در مباحث مطروحه در نقد ادبی اروپایی، «نقدنو» به روش رسمی و متحالشکل آموزش ادبیات مبدل می‌شود. معمولاً مک‌کارتیسم را با اظهارات شوک‌آور الیا کاران، اوج گرفتن سینمای منکیویچ، خروج فاکتور از هالیوود، با‌اعدام اتل و جولیوس روزنبرگ، ر مقاومت دشیل همت و لیلین هلمن در کنار تئتی چند از نویسندگان و روزنامه‌نگاران

می‌شناسند. اما مداخلات دیوید دیچز و سکوت منتقدان موسوم به «نقد نو» سخنی به میان نمی‌آید. به نظر می‌رسد که بخشی از سرایت نقد نو به فضای مطالعات ادبی در آمریکا و سپس جهانگیر شدن آن مدیون کوشش‌های مک‌کارتی و همکارانش باشد. گرچه این تیت و ادموند ویلسون استثناهایی بر این فرضیه‌اند، از یاد نباید برد که این دو در جرگه منتقدان نقد نو چندان جایگاه مخصوصی نداشتند. فرمالیسم روسی در آن سال‌ها، در مقابل اتهام خیانت و مشارکت در همکاری با دشمن قرار داشت. محرک اصلی تألیس نقد نو، دست یافتن به روشی تماماً آمریکایی بود تا ضمن آنکه نقد ادبی از قافله تحولات مطالعات ادبی عقب‌نمیفتد، از هیچ‌گونه پیشینه تحقیقاتی معاصر برخوردار نباشد. منتقدان نقد‌نو از کلمات تکنیک، مک‌کلیسم، و حتی زبان‌شناسی پرهیزی می‌کردند. این تعبیرات در آن زمان حامل دلالت‌های کمونیسم، شوروی و سرخ‌بودند. در عوض «کشمکش»، «طرح-توطئه»، «تنش»، «اعتمادپذیر» و «اعتماد ناپذیر»- کلماتی متناسب با فضای مک‌کارتیستی - کلید واژه‌ها و اصطلاحات فنی نقد ادبی شدند. از جنبه‌ای دیگر، تجربه آموزشی موسوم به دایرکت متد در جنگ دوم جهانی و جنگ کره، با نقد نو به نحوی پیوند خورد که با این شیوه مستقل از تمایز فرهنگی می‌توان همه ادبیات جهان را مطالعه کرد. نقد نو حتی از سرچشمه‌های پراگماتیستی آکادمی آمریکا فاصله داشت. سکوت در برابر مک‌کارتیسم تنها در انزوا و از کار بیکار شدن بازیگران، فیلمنامه‌نویسان و روزنامه‌نگاران آمریکایی خلاصه نمی‌شود، در التهاب دهه ۵۰ بعضی مفاهیم و رویکردهای نظری توسعه یافتند و تأثیر آنها تا دو دهه بعد ادامه پیدا کرد. دیوید دیچز، در موج مک‌کارتیسم نقش ویژه‌ای به عهده داشت و احتمالاً مواضع او از باورشنخصی او مبتنی بر خطر نابودی فرهنگ آمریکا بود. لایونل تربلینگ منتقد و نظریه‌پرداز دیگری بود که مکرراً بر خطر سوسیالیسم و ضرورت مبارزه با جنبه‌های نظری آن تأکید داشت. نقد نو، بی‌رقیب و در آرامش فضای جدلی و نظری دهه ۳۰، به دور از تنوع ابعاد نظریه ادبی در اروپا، یک‌تازه‌ی می‌کرد-در ضمن آن سال‌ها مطالب درسی با عبارت «رای دانشگاهیان» نوعی نظام‌سلسله‌مراتبی را رواج می‌داد. «نقد نو»-بی‌های حتی در رنگتیسم دهه ۸۰ در صفارایی شگفتی در برابر «نظریه ادبی» حتی به اخراج همکارانشان رضایت دادند. استننا بر این قاعده، منتقدان بیل بود.

برخورد‌ها و جدل‌های رزّز بوله، دریدا و پل دومان با نظریه‌پرداز ی مثل ایبرامز جاکی از آن است که تکروی نظری اعطاف و تسامح فکری را از بیل مواجهیم که در هر سیمینار و کنگره ادبی نارسایی نگره‌های نقد نو را برجسته می‌کنند.

^[1] «زمانه شیاد» از به وجود آمدن شرایط نوینی در زندگی پس از جنگ

^[2] آمریکایی‌ها حکایت می‌کند که تعهد فردی در برابر شرارت سیستم راه

^[3] به جایی نمی‌برد. لیلین هلمن، در عین همدلی با «همت» پایان کار او و

^[4] همنسلاش را نیز رقم می‌زند. «همت»، با بازنگوشی و بی‌اعتنایی محکومیت